ROZDZIAŁ 7

Elektrostatyka

Fizyka. Zbiór zadań maturalnych temat po temacie. Poziom rozszerzony 2027

W tym rozdziale

Zakres	VII. Elektrostatyka (podstawa programowa, zakres rozszerzony)
R. Repetytorium	Ładunek i prawo Coulomba; Natężenie pola, linie pola, superpozycja; Przewodniki w polu elektrycznym; Potencjał, napięcie, energia; Ruch cząstek naładowanych w polu; Kondensator płaski i doświadczenia; ramki „Na maturze" i „Typowe błędy"
A. Zadania wprowadzające	zadania 1–5 · 18 punktów
B. Zadania maturalne	zadania 6–14 · 49 punktów
C. Zadania trudniejsze	zadania 15–18 · 31 punktów
Razem	18 zadań (54 polecenia, w tym 25 rachunkowych), 98 punktów
Rozwiązania	osobny plik: klucz do zadań zamkniętych, rozwiązania etapowe zadań rachunkowych, przykładowe odpowiedzi i zasady oceniania w układzie CKE (z wymaganiami podstawy programowej przy każdym poleceniu)

Jak pracować z rozdziałem

A	Zadania sprawdzające podstawowe pojęcia, prawa i zależności działu.
B	Zadania w formule egzaminu maturalnego (Formuła 2023): wiązki poleceń do wspólnego opisu sytuacji, rysunku, wykresu albo doświadczenia.
C	Zadania wymagające łączenia wiadomości z kilku działów, wieloetapowych obliczeń, wyprowadzeń i analizy danych pomiarowych.
Obliczenia	Zapisz zastosowane prawa i zależności, obliczenia pośrednie i wynik z jednostką. Stałe fizyczne bierz z broszury CKE albo z treści zadania („Przyjmij, że…").
Pomoce	Jak na maturze: *Wybrane wzory i stałe fizykochemiczne na egzamin maturalny z biologii, chemii i fizyki*, linijka, kalkulator naukowy. Symbole przy numerze zadania: – potrzebny kalkulator, – potrzebna linijka.

Opracowanie własne „Pierwsza Ławka". Zakres zgodny z podstawą programową kształcenia ogólnego – fizyka, zakres rozszerzony (Dz.U. 2024 poz. 1019), bez wymagań, z których nie przeprowadza się egzaminu maturalnego, oraz z Informatorem o egzaminie maturalnym z fizyki od roku szkolnego 2024/2025. Zbiór nie jest materiałem Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Typy zadań i zasady oceniania wzorowane na egzaminie maturalnym CKE.

R Repetytorium

Ładunek i prawo Coulomba

Ładunek jest skwantowany: $q = ne$, $e = 1{,}602 \cdot 10^{-19}$ C. **Zasada zachowania ładunku**: w układzie izolowanym suma algebraiczna ładunków jest stała – przy elektryzowaniu przemieszczają się elektrony (w metalach – elektrony swobodne), ładunek nie powstaje ani nie znika. Dwie jednakowe kulki przewodzące po zetknięciu mają jednakowe ładunki równe połowie sumy ładunków.

Prawo Coulomba: $F = k\frac{|q_1 q_2|}{r^2}$, $k = \frac{1}{4\pi\varepsilon_0} \approx 8{,}99 \cdot 10^9$ N·m²/C². Siły działają wzdłuż prostej łączącej ładunki, jednoimienne się odpychają, różnoimienne przyciągają; obie siły pary mają równe wartości (III zasada dynamiki). Prawo stosuje się do ładunków punktowych i do kul z ładunkiem rozłożonym sferycznie symetrycznie (odległość mierzymy między środkami).

Natężenie pola, linie pola, superpozycja

Natężenie pola: $\vec{E} = \frac{\vec{F}}{q}$ (ładunek próbny dodatni), jednostka N/C = V/m. Na ładunek q działa siła $\vec{F} = q\vec{E}$ – dla ładunku ujemnego zwrot siły jest przeciwny do zwrotu $\vec{E}$.

Linie pola są styczne do wektora $\vec{E}$, zaczynają się na ładunkach dodatnich i kończą na ujemnych, nie przecinają się; ich zagęszczenie jest miarą wartości natężenia. Pole **centralne** – linie radialne (ładunek punktowy, kula); pole **jednorodne** – linie równoległe w równych odstępach (między dużymi równoległymi płytami).

Zasada superpozycji: $\vec{E} = \vec{E}_1 + \vec{E}_2 + \ldots$ – natężenia od poszczególnych ładunków dodajemy **wektorowo**. Wartość każdego składnika: $E_i = k\frac{|q_i|}{r_i^2}$; zwrot: od ładunku dodatniego, do ładunku ujemnego. Dla wektorów o zgodnych zwrotach wartości się dodają, o przeciwnych – odejmują, w ogólnym przypadku stosujemy regułę równoległoboku albo składowe.

Przewodniki w polu elektrycznym

W stanie równowagi ładunek przewodnika gromadzi się na jego **powierzchni zewnętrznej**, natężenie pola **wewnątrz przewodnika jest zerowe**, a linie pola są prostopadłe do powierzchni. Cały przewodnik ma jeden potencjał. Obszar otoczony przewodnikiem jest osłonięty przed zewnętrznym polem – **klatka Faradaya** (ekranowanie przewodów, kabina samochodu podczas burzy).

Ładunek gęściej gromadzi się tam, gdzie powierzchnia jest silniej zakrzywiona – przy **ostrzach** natężenie pola jest duże, co może jonizować powietrze (wyładowanie koronowe, działanie piorunochronu).

Kula z ładunkiem Q rozłożonym sferycznie symetrycznie: na zewnątrz ($r \geq R$) pole jak od ładunku punktowego w środku kuli, $E = k\frac{Q}{r^2}$, $V = k\frac{Q}{r}$; wewnątrz kuli przewodzącej $E = 0$, a potencjał jest stały i równy potencjałowi powierzchni.

Potencjał, napięcie, energia

Energia potencjalna układu dwóch ładunków: $E_p = k\frac{q_1 q_2}{r}$ (zero w nieskończoności; dodatnia dla jednoimiennych). **Potencjał**: $V = \frac{E_p}{q}$, jednostka wolt (1 V = 1 J/C); potencjał układu ładunków jest **sumą algebraiczną** potencjałów (ze znakami ładunków). **Napięcie**: $U_{AB} = V_A - V_B$.

Praca sił pola przy przeniesieniu ładunku z A do B: $W_{AB} = q(V_A - V_B) = -\Delta E_p$ – nie zależy od toru. Potencjał maleje w kierunku i zwrocie linii pola; powierzchnie stałego potencjału (ekwipotencjalne) są prostopadłe do linii pola i przemieszczanie po nich ładunku nie wymaga pracy sił pola.

Pole jednorodne: $U = Ed$ (d – odległość mierzona wzdłuż linii pola). **Elektronowolt**: 1 eV = 1,602 · 10^{-19} J – energia, jaką zyskuje ładunek e przyspieszany napięciem 1 V.

Ruch cząstek naładowanych w polu

Na cząstkę działa stała siła $\vec{F} = q\vec{E}$ (w polu jednorodnym), przyspieszenie $\vec{a} = \frac{q\vec{E}}{m}$; siłę ciężkości cząstek elementarnych zwykle się pomija (warto to sprawdzić rachunkiem dla kropel i pyłków).

- prędkość początkowa równoległa do linii pola – ruch jednostajnie zmienny prostoliniowy; z twierdzenia o pracy i energii $qU = \Delta E_k$, dla startu z $v_0 = 0$: $v = \sqrt{\frac{2qU}{m}}$ (gdy $v \ll c$);
- prędkość początkowa prostopadła lub ukośna do linii pola – tor paraboliczny, jak w rzucie poziomym/ukośnym: składowa prędkości prostopadła do linii pola się nie zmienia, wzdłuż linii pola ruch jednostajnie zmienny;
- poza obszarem pola – ruch jednostajny prostoliniowy.

W polu centralnym siła nie jest stała – stosujemy **zasadę zachowania energii** ($E_k + k\frac{q_1 q_2}{r} = \text{const}$), a dla dwóch ruchomych ciał także zasadę zachowania pędu.

Kondensator płaski i doświadczenia

Wielkość	Ładunek punktowy / kula (na zewnątrz)	Pole jednorodne (kondensator płaski)
natężenie pola	$E = k\frac{\lvert Q\rvert}{r^2}$	$E = \frac{U}{d}$
potencjał	$V = k\frac{Q}{r}$ (zero w nieskończoności)	maleje liniowo wzdłuż linii pola
energia potencjalna ładunku q	$E_p = k\frac{Qq}{r}$	$\Delta E_p = q\Delta V$
praca sił pola $A \to B$	$W = q(V_A - V_B) = qU_{AB}$	$W = qEd$ (wzdłuż linii pola)

Kondensator to układ dwóch przewodników (okładek) naładowanych ładunkami o równych wartościach i przeciwnych znakach, między którymi istnieje napięcie. W kondensatorze płaskim pole między okładkami (z dala od brzegów) jest jednorodne, skierowane od okładki dodatniej do ujemnej, o wartości $E = \frac{U}{d}$. Naładowany kondensator magazynuje energię – podczas rozładowania zamienia się ona na inne formy energii (np. w lampie błyskowej, w iskrze).

Doświadczenia: obraz linii pola uzyskuje się, wsypując drobne ziarenka (kasza manna, włoski trawy) do oleju między elektrody połączone z maszyną elektrostatyczną; przeskok iskry między kulkami iskiernika pokazuje przekaz energii przy rozładowaniu. Suche powietrze przestaje być izolatorem przy natężeniu ok. 3 · 10^6 V/m.

Na maturze

W zadaniach z elektrostatyki CKE najczęściej każe: **narysować wektory natężenia** pola w zadanym punkcie (z zachowaniem kierunku, zwrotu i stosunku długości) i **obliczyć natężenie wypadkowe** – punkty przyznaje się etapami: wartości składowych, ustalenie zwrotów, dodawanie

wektorowe, wynik. W poleceniach „wyznacz … w zależności tylko od …” odpowiedź może zawierać wyłącznie wymienione wielkości (stałą k lub ε_0 – jeśli wymieniono). Obliczając pracę i energię, zapisz znak wyniku i opisz, czyja to praca (sił pola czy siły zewnętrznej). Energię w eV zamieniaj na dżule mnożąc przez e, a napięcie z energii w eV odczytuj bezpośrednio (1 eV ↔ 1 V dla ładunku e). Wynik podawaj z liczbą cyfr znaczących wymaganą w poleceniu i z jednostką.

Typowe błędy

Tak traci się punkty	Tak jest dobrze	Dlaczego
Dodawanie wartości natężeń od kilku ładunków jak liczb: $E = E_1 + E_2 + E_3$ bez względu na kierunki.	Ustalenie kierunku i zwrotu każdego wektora, a potem dodawanie wektorowe (równoległobok, składowe, symetria).	Natężenie pola jest wektorem; tak tracono punkty w zadaniu z trzema ładunkami w wierzchołkach kwadratu (sprawozdanie CKE 2026, zad. 7.2).
Wstawienie do $E = k\frac{q}{r^2}$ ładunku ze znakiem minus i „ujemna wartość” natężenia albo zwrot wektora od ładunku ujemnego.	Do wzoru na wartość wstawia się $\lvert q\rvert$, a znak ładunku decyduje o zwrocie: od ładunku dodatniego, do ujemnego.	Wartość wektora jest nieujemna; błąd opisany w sprawozdaniu CKE 2026 (zad. 7.2).
Obliczenie napięcia z energii w eV przez dzielenie liczby elektronowoltów przez $1{,}602 \cdot 10^{-19}$ (wynik w „eV/C”) albo pominięcie jednostki eV.	$U = \frac{E}{e}$: energia n eV odpowiada napięciu n V dla ładunku e; liczby w dżulach dziel przez e w kulombach.	Jednostka eV zawiera już czynnik e (sprawozdania CKE 2023, zad. 10.3 i 2024, zad. 10.2).
Wektor natężenia lub siły narysowany „mniej więcej” – bez zaczepienia w punkcie, z błędnym zwrotem albo bez zachowania stosunku długości.	Wektor zaczepiony w zadanym punkcie, kierunek wzdłuż prostej ładunek–punkt, zwrot zależny od znaku ładunku, długości proporcjonalne do wartości.	Polecenia rysunkowe wymagają analizy zjawiska, a nie szkicu (sprawozdanie CKE 2024, zad. 6 – wektor natężenia pola).
Wzór końcowy w zadaniu „wyznacz … tylko od …” zawierający wielkości pośrednie (np. siłę, czas, natężenie od jednego ładunku).	Wyeliminowanie wielkości pośrednich i sprawdzenie, że w wyniku są tylko wielkości wymienione w poleceniu.	Zdający słabo radzą sobie z wyprowadzaniem wzorów w zależności od zadanych wielkości (sprawozdania CKE 2023 i 2024, uwagi ogólne).
Wynik podany z inną liczbą cyfr znaczących niż wymagana w poleceniu (np. $2{,}8977 \cdot 10^{-9}$ N zamiast $2{,}9 \cdot 10^{-9}$ N).	Zaokrąglenie wyniku końcowego dokładnie do wymaganej liczby cyfr znaczących (obliczenia pośrednie z zapasem cyfr).	Częsta przyczyna utraty punktu (sprawozdania CKE 2023, zad. 11.3 i uwagi ogólne; 2024, zad. 11.3).

A Zadania wprowadzające

Zadanie 1. (0–4)

Trzy jednakowe metalowe kulki umieszczone na izolujących statywach mają ładunki: kulka 1: $q_1 = +9{,}0$ nC, kulka 2: $q_2 = -3{,}0$ nC, kulka 3 jest obojętna. Najpierw zetknięto kulki 1 i 2, a następnie rozsunięto je. Potem zetknięto kulki 2 i 3 i także je rozsunięto. Kulki nie stykały się z innymi ciałami, a ich wymiary są małe w porównaniu z odległościami między nimi po rozsunięciu.

Zadanie 1.1. (0–1)

Uzupełnij zdanie – wpisz ładunki kulek (ze znakami) po wykonaniu opisanych czynności.

Kulka 1: ..... nC, kulka 2: ..... nC, kulka 3: ..... nC.

Zadanie 1.2. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B oraz jej uzasadnienie 1. albo 2.

Podczas stykania kulek 2 i 3

A	elektrony przepłynęły z kulki 3 do kulki 2,	ponieważ	**1.**	w metalach nośnikami ładunku są jony dodatnie, które przemieszczają się do ciała obojętnego.
B	elektrony przepłynęły z kulki 2 do kulki 3,		**2.**	kulka 3 uzyskała ładunek dodatni, czyli liczba elektronów na niej zmalała.

Zadanie 1.3. (0–2)

Oblicz liczbę elektronów, które przepłynęły między kulkami 2 i 3. Zapisz obliczenia.

Obliczenia

Zadanie 2. (0–3)

W krysztale chlorku sodu najmniejsza odległość między środkami jonu Na^+ i jonu Cl^- jest równa 0,282 nm. Jony traktuj jak ładunki punktowe o wartości ładunku elementarnego, a wpływ pozostałych jonów kryształu pomiń.

Zadanie 2.1. (0–2)

Oblicz wartość siły oddziaływania elektrostatycznego między tymi dwoma jonami. Wynik podaj z dokładnością do dwóch cyfr znaczących. Zapisz obliczenia.

Obliczenia

Zadanie 2.2. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz właściwą odpowiedź spośród podanych.

Odległość między dwoma ładunkami punktowymi zwiększono trzykrotnie, a wartość jednego z ładunków zwiększono dwukrotnie. Wartość siły ich wzajemnego oddziaływania

A. zmalała 1,5 raza.

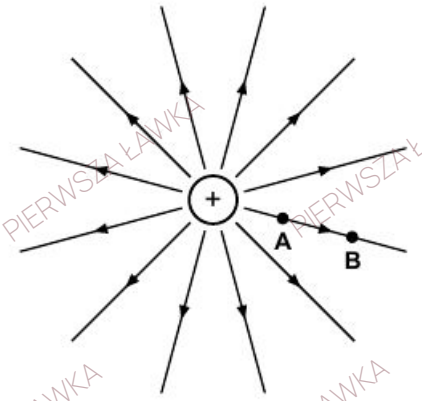
B. zmalała 9 razy.

C. wzrosła 1,5 raza.

D. zmalała 4,5 raza.

Zadanie 3. (0–3)

Na rysunku 1. przedstawiono linie pola elektrycznego wytworzonego przez dodatni ładunek punktowy znajdujący się w próżni. Punkt A leży w odległości 2,0 cm, a punkt B – w odległości 4,0 cm od ładunku.

Rysunek schematyczny – nie zachowano skali.

Rysunek 1.

Zadanie 3.1. (0–1)

Uzupełnij zdania. Wybierz właściwe określenia spośród podanych w nawiasach.

W otoczeniu punktu A linie pola są (gęstsze / rzadsze) niż w otoczeniu punktu B, zatem wartość natężenia pola w punkcie A jest (większa / mniejsza) niż w punkcie B.

Pole elektryczne pokazane na rysunku 1. jest polem (centralnym / jednorodnym).

Zadanie 5.2. (0–2)

Oblicz, ile nadmiarowych elektronów przypada średnio na 1 m² powierzchni Ziemi w tym modelu. Wynik podaj z dokładnością do dwóch cyfr znaczących. Zapisz obliczenia.

Obliczenia

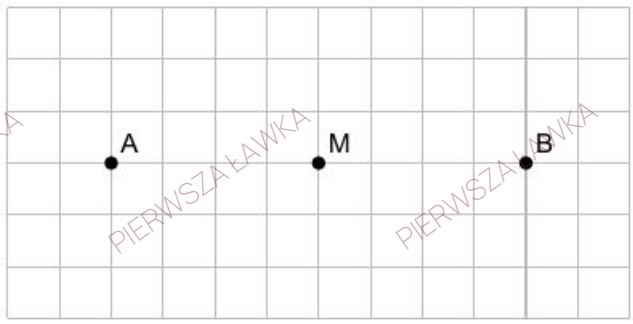
B Zadania maturalne

Zadanie 6. (0–8)

W punkcie A umieszczono ładunek punktowy $q_A = +6{,}0$ nC, a w punkcie B – ładunek punktowy $q_B = -1{,}5$ nC. Odległość AB jest równa $d = 40$ cm, a punkt M jest środkiem odcinka AB. Położenie punktów przedstawiono na rysunku w kratkę (1 kratka – 5 cm). Ładunki znajdują się w próżni.

Zadanie 6.1. (0–2)

Narysuj w punkcie M wektory natężenia pola $\vec{E}_A$ i $\vec{E}_B$ wytworzonego odpowiednio przez ładunki q_A i q_B oraz wektor natężenia pola wypadkowego. Zachowaj właściwy stosunek długości wektorów $\vec{E}_A$ i $\vec{E}_B$.

1 kratka – 5 cm

Zadanie 6.2. (0–2)

Oblicz wartość natężenia pola elektrycznego w punkcie M. Zapisz obliczenia.

Obliczenia

Zadanie 12.1. (0–2)

Oceń prawdziwość stwierdzeń. Wybierz P, jeśli stwierdzenie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Płyty dołączone do zasilacza tworzą kondensator – układ dwóch przewodników naładowanych ładunkami o równych wartościach i przeciwnych znakach.	**P**	**F**
2.	Pole elektryczne między płytami (z dala od ich brzegów) jest w przybliżeniu jednorodne.	**P**	**F**
3.	Po odłączeniu zasilacza i połączeniu płyt przewodnikiem ładunki na płytach pozostają bez zmian.	**P**	**F**

Zadanie 12.2. (0–2)

Oblicz wartość natężenia pola między płytami oraz najmniejszą odległość płyt, przy której (przy tym samym napięciu) między płytami nie przeskoczy iskra. Zapisz obliczenia.

Obliczenia

Zadanie 12.3. (0–2)

Opisz przemiany energii podczas przeskoku iskry między kulkami iskiernika. Podaj, skąd pochodzi energia iskry.

.....

.....

.....

Zadanie 13. (0–4)

Generator Van de Graaffa gromadzi ładunek na metalowej kuli o promieniu $R = 20$ cm. Ładunek rozkłada się równomiernie na powierzchni kuli. Gdy natężenie pola przy powierzchni kuli osiąga ok. $3{,}0 \cdot 10^6$ V/m, powietrze zaczyna przewodzić i kula się rozładowuje.

CO JESZCZE JEST W ŚRODKU

Matura 2027 z fizyki (poziom rozszerzony) – zbiór zadań, rozdział 7: Elektrostatyka – repetytorium, zadania i zasady oceniania

Podgląd pokazał 8 z 25 stron. Pełna wersja: 25 stron A4, PDF do druku.

- Zadania (25 stron): repetytorium działu (Ładunek i prawo Coulomba, Natężenie pola, linie pola, superpozycja, Przewodniki w polu elektrycznym, Potencjał, napięcie, energia, Ruch czą
- Rozwiązania (24 strony): klucz do zadań zamkniętych, rozwiązania zadań rachunkowych krok po kroku, przykładowe odpowiedzi do zadań otwartych i zasady oceniania w układzie CKE – za

Kup pełną wersję – plik od razu na e-mail
pierwszalawka.pl/material/fizyka-matura-zbior-zadan-rozdzial-07-elektrostatyka